

В. В. РОМАНЮК

*викл. кафедри кримінального процесу
навчально-наукового інституту підготовки фахівців
для підрозділів слідства та дізнання ХНУВС*

ВІДПОВІДНІСТЬ НОРМ ПРОЕКТУ КПК УКРАЇНИ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ ПРАВ ДИТИНИ В СФЕРІ СУДОЧИНСТВА

Вирішення питання про прийняття нового КПК України, а також його змістовне наповнення, як відомо, обумовлено не тільки внутрішньополітичними та соціальними процесами, що мали місце в нашій державі починаючи з 1991 року, а й зовнішньополітичними, зокрема вступом України до Ради Європи, а також членством в багатьох міжнародних організаціях, що пов'язано з покладанням на нашу державу певних обов'язків.

Одним з таких обов'язків є дотримання ратифікованих Україною міжнародно-правових актів, у тому числі Конвенції про права дитини, яка у відповідних свої статтях (наприклад ст. 3, 40) містить положення, які не можна не враховувати при прийнятті нового КПК України.

На наш погляд, звісно, якщо слідувати логіці законодавця, то прийняття нормативно-правового акту такого рівня (кодексу України) потребує опрацювання певних концептуальних підходів, що прямо б характеризували його сутність, спрямованість, визначали принципи тощо. В певній частині це мало місце, коли свого часу у 1992 році Верховна Рада України прийняла постанову, в якій було схвалено Концепцію судово-правової реформи в Україні. У її межах та під тиском Ради Європи і проходила розробка проекту КПК України.

В свою чергу провадження в справах про злочини неповнолітніх, маючи істотну особливість та специфіку учасників провадження, цілком доречно відокремлено як в чинному КПК, так і в проекті нового (глава 3). Це є начебто позитивним моментом. Але, як і у випадку із прийняттям кодексу взагалі, мова також повинна йти про концептуальні засади регламентації цього провадження в Україні. Деякі засади, на наш погляд, містяться в основних міжнародно-правових актах в сфері захисту прав дитини: Конвенції про права дитини, «Пекінських правилах». Навіть відсутність їх ратифікації, не можна вважати перешкодою до їх застосування в нашій країні. Більш того, окрім визначальних ідей щодо поводження із дитиною в сфері кримінального судочинства, зі змісту цих актів витікає пропозиція конкретних варіантів вирішення того чи іншого питання.

Аналіз зокрема Конвенції про права дитини дає підстави для висновку, що основним моментом, який повинен бути покладений в базу формування відповідного провадження щодо неповнолітнього, є положення її ч. 1 ст. 3. Вона передбачає, що у всіх діях щодо дітей, незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів

дитини. Підтвердженням цього є і текст ст. 40 цієї ж Конвенції, де зазначено, що держави-учасниці визнають право кожної дитини, яка, як вважається, порушила кримінальне законодавство, звинувачується або визнається винною в його порушенні, на таке поводження, що сприяє розвиткові у дитини почуття гідності і значущості, зміцнює в ній повагу до прав людини й основних свобод інших та при якому враховуються вік дитини і бажаність сприяння її реінтеграції і виконання нею корисної ролі в суспільстві.

Тому постають питання: чи в повній мірі існуючий офіційний, чи будь-які альтернативні проекти КПК України відповідають цій ідеї? Яким чином в проектах КПК України втілюються основні міжнародно-правові стандарти прав дитини?

Порівняння відповідних розділів проектів КПК України із положеннями Конвенції про права дитини, «Пекінських правил» приводить нас до двох висновків: 1) в жодному проекті КПК України в повному обсязі ідея приділення першочергової уваги якнайкращому забезпеченню інтересів дитини не реалізована, проекти все ж орієнтовані на вирішення справи; 2) певні елементи, що є втіленням такого особливого підходу мають місце в проектах КПК України, зокрема реалізовані положення статей 6, 7, 8, 11 «Пекінських правил».

Тому актуальним є опрацювання та реалізації єдиної можливої концепції впорядкування провадження у справах неповнолітніх – ювенальної юстиції, яка вже помалу пробиває собі дорогу в Україні.